

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS OF THE PREVENTION OF OFFENSES COMMITTED BY MINORS IN THE FIELD OF ILLEGAL DRUG TRAFFIC

Пісоцька К.О., д.філос. в галузі права,
доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті висвітлено питання адміністративно-правових аспектів профілактики правопорушень, що вчиняються неповнолітніми у сфері незаконного обігу наркотичних речовин.

Розглянуто стан дослідження в сфері профілактики правопорушень щодо обігу наркотиків серед дітей на сучасному етапі.

Здійснено аналіз статистичних даних, щодо вживання неповнолітніми наркотиків, кількість захворювань, що пов'язані з ін'єкційним способом введення наркотиків та застосовані заходи впливу до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років.

Визначено, що на сьогодні, підрозділи Національної поліції України є одним з основних суб'єктів в сфері протидії наркоманії стосовно дітей. Так, спеціально уповноважені поліцейські мають завдання щодо протидії незаконному обігу наркотиків, виявлення, недопущення вчинення та розкриття відповідних злочинів, проведення оперативно-розшукових заходів та профілактичної роботи з населенням, в тому числі і неповнолітніх.

Розкрито завдання, які покладаються на підрозділи поліції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії обігу наркотиків серед неповнолітніх.

Виокремлено основні превентивні заходи, що здійснюються територіальними органами поліції у сфері протидії незаконному обігу наркотиків.

Визначені прогалини та недоліки в законодавстві, щодо діяльності підрозділів Національної поліції України в сфері профілактики обігу наркотиків серед неповнолітніх, а саме відмічена відсутнє чітке визначення повноважень щодо профілактичних заходів в сфері обігу наркотиків серед неповнолітніх безпосередньо підрозділами ювенальної превенції, здійснення адміністративного нагляду за дітьми, які вживали наркотичні речовини чи притягалися до відповідальності.

Ключові слова: наркоманія, поліція, адміністративно-правові засади, адміністративне законодавство, неповнолітній, профілактика.

The article highlights the issue of administrative and legal aspects of the prevention of offenses committed by minors in the field of illegal drug trafficking.

The state of research in the field of prevention of offenses related to drug trafficking among children at the current stage is considered.

An analysis of statistical data on the use of drugs by minors, the number of diseases associated with the injection method of drug administration and the applied measures of influence on minors aged 16 to 18 years was carried out.

It was determined that today, units of the National Police of Ukraine are one of the main subjects in the field of combating drug addiction in relation to children. Thus, specially authorized police officers are tasked with countering illegal drug trafficking, detecting, preventing the commission of, and solving relevant crimes, carrying out investigative measures and preventive work with the population, including minors.

The tasks entrusted to the police units for the implementation of measures in the field of prevention and countermeasures against drug trafficking among minors have been revealed.

The main preventive measures carried out by territorial police bodies in the field of combating illegal drug trafficking are highlighted.

Identified gaps and shortcomings in the legislation regarding the activities of the units of the National Police of Ukraine in the field of prevention of drug trafficking among minors, namely the lack of a clear definition of powers regarding preventive measures in the Instructions for organizing the work of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine in the field of drug trafficking among minors directly by units of juvenile prevention, implementation of administrative supervision of children who used narcotic substances or were prosecuted.

Key words: drug addiction, police, administrative and legal principles, administrative legislation, minor, prevention.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна проходить один з найважчих етапів свого становлення – боротьбу за незалежність та свободу. Проте, інші нагальні питання та проблеми в суспільстві не зникли чи можливо їх стало навіть більше. Мова йтиме про незаконний обіг наркотичних речовин та наркозалежність, зокрема і серед неповнолітніх.

Вживання наркотиків і психоактивних речовин і на сьогодні залишається соціальною проблемою в більшості країн світу та є наслідком емоційного та фізичного розвитку людини, особливо неповнолітніх. Фахівці та експерти з даної проблематики вже давно вказують на зв'язок між вживанням наркотиків і антисоціальною поведінкою, яку можна охарактеризувати як зневажливу поведінку, в тому числі і порушення прав дитини. Таким чином, вживання наркотиків схиляє неповнолітніх у світ злочинності та до вчинення правопорушень. До таких правопорушень належать не лише незаконне вживання наркотиків, а й збут та придбання.

Констатуючи важливість вивчення проблематики адміністративно-правової профілактики незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і пре-

курсорів серед неповнолітніх, зокрема в умовах воєнного стану акцентуємо увагу на актуальності вивчення даного питання.

Стан дослідження. Чимало вітчизняних науковців займалися дослідженням профілактики правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків, а саме: О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, А.В. Бережний, Ю.П. Битяк, В.В. Галуцько, А. В. Галуєк, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, В.В. Доненко, І. С. Дрок, Д.П. Калаянов, Р.А. Калужний, Т.О. Коломосць, О.В. Кузьменко, М.В., А. Т. Комзюк, К. Б. Левченко, С.О. Мосьондза, О.М. Пасенюк, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценко, А. Є. Фоменко та ін.

Декілька відомих зарубіжних науковців, які досліджували профілактику правопорушень в сфері обігу наркотиків серед дітей, такі як: Richard Dembo – професор кримінології та соціальної роботи в Університеті Флориди. Він дослідив ефективність поліцейської профілактики наркоманії серед дітей та молоді [3]. William J. Bukowski – професор психології в Університеті Конкордія в Монреалі. Досліджував соціальні та психологічні чинники, які впливають на ризик вживання наркотиків серед підлітків [4]. Denise Hallfors – проводила дослідження профілактики

правопорушень в сфері обігу наркотиків серед молоді в шкільному контексті [5].

Отже, як бачимо, чимало науковців, вітчизняних і зарубіжних безпосередньо або ж дотично досліджували проблематику профілактики правопорушень в сфері обігу наркотиків та незаконного вживання наркотичних засобів серед дітей. В той же час, сьогоденні виклики, обставини та інші супутні чинники значно змінили умови (зміни в законодавстві, збройна агресія російської федерації тощо) та сутність тої проблематики, яку вивчали вищезазначені науковці і яку ми досліджуємо. Тому адміністративно-правові аспекти профілактики правопорушень, що вчиняються неповнолітніми у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, що є актуальною в нинішніх умовах не досліджувалась. Крім того, нинішні обставини в Україні, такі як війна, ліквідація Департаменту боротьби з наркозлочинністю та відсутність чіткої політики держави в цьому напрямку потребують належного ґрунтовного дослідження та наукових розробок.

У зв'язку з чим, **мета нашої статті** полягає у визначенні адміністративно-правових аспектів профілактики правопорушень, що вчиняються неповнолітніми у сфері незаконного обігу наркотичних речовин, зокрема в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Наслідком обігу наркотиків в суспільстві та вживанням наркотиків серед дітей є розвиток наркоманії. Так, згідно Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» наркоманія – це психічний розлад, зумовлений залежністю від наркотичного засобу або психотропної речовини внаслідок зловживання цим засобом або цією речовиною [2].

Дані статистики в Україні щодо вживання неповнолітніми наркотиків свідчать, що частка підлітків, які вживали хоча б один раз в житті які-небудь наркотичні речовини, складає 18%. В той же час 8,7% підлітків вживали марихуану, а 9,2% – вживали інгалянти, вживання двох і більше наркотичних речовин серед усіх опитаних склала 4,2% [6].

Також негативним наслідком наркоманії є невиліковні хвороби. Так в Україні вживання наркотиків, які відносяться до групи високого ризику, в основному, пов'язане з ін'єкційним способом введення опіатів, виготовлених в «домашніх» умовах, (розчин екстракту опію («ширка»)) та стимуляторів амфетамінового ряду. Внутрішньовенне введення наркотичних речовин призводить до ризику інфікування ВІЛ-інфекцією, гепатитом В та С, сифілісом через використання однієї голки декількома особами. За даними офіційного сайту ДУ «ЦГЗ» станом на 1 січня 2022 року в Україні зафіксовано 15 366 (у 2020 році – 15 659) нових ВІЛ-інфікованих осіб, 4150 випадків СНІДу та 1 925 смертей, зумовлених СНІДом, серед громадян України та 35 випадків ВІЛ-інфекції серед іноземців [6]. Згідно звіту МОЗ України, за оцінними даними, на кінець 2021 року в країні проживало 245 000 ВІЛ-позитивних людей. Станом на 01.10.2022 у закладах охорони здоров'я під медичним наглядом перебували 155 722 людини, які живуть з ВІЛ, або 376,0 на 100 000 населення [1].

В 2021 році в Україні були прийняті рішення відносно 94 осіб (всього 6063 справи), а саме застосовані заходи впливу до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років, передбачених статтею 24-1 КУпАП (зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або суворого догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання) у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані із незаконним виробництвом, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмі-

рах (ст. 44 КУпАП) [6]. Хоча рішень небагато, проте розуміємо, що латентних випадків набагато більше.

Із такої невтішної статистики, обіг наркотиків серед підлітків є причиною таких негативних явищ серед молоді як наркоманія, інфікування, адміністративна відповідальність та інше. Тому важливою умовою попередження даних негативних проявів у середовищі є профілактичні заходи та протидія.

На сьогодні, підрозділи Національної поліції України є одним з основних суб'єктів в сфері протидії наркоманії стосовно дітей. Спеціально уповноважені поліцейські мають завдання щодо протидії незаконному обігу наркотиків, виявлення, недопущення вчинення та розкриття відповідних злочинів, проведення оперативно-розшукових заходів та профілактичної роботи з населенням, в тому числі і неповнолітніх.

У своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії наркоманії на регіональному рівні» Галюк А. В. визначив основні превентивні заходи, що здійснюються територіальними органами поліції у сфері протидії незаконному обігу наркотиків, а саме:

1) виявлення та встановлення осіб, які вживають наркотичні засоби та психотропні речовини у немедичних цілях, і повідомлення закладів охорони здоров'я про таких осіб для їх обов'язкового обстеження і лікування;

2) перевірка документів;

3) поверхова перевірка та огляд;

4) поліцейське піклування;

5) профілактичні бесіди з окремими категоріями населення щодо недопущення вживання наркотиків та засудження фактів незаконного вживання наркотиків;

6) здійснення контролю за особами, щодо яких встановлено адміністративний нагляд, підставою для якого було рішення суду про засудження особи до позбавлення волі за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків;

7) перевірка водіїв на стан наркотичного сп'яніння;

8) анулювання дозволів на придбання, зберігання і носіння зброї та боєприпасів, виданих громадянам, які зловживають наркотичними засобами у немедичних цілях;

9) проведення спеціальних операцій щодо виявлення причин та умов поширення незаконного обігу наркотиків, а також встановлення причетних до цього осіб [7].

Ще одні автори, що досліджували дану проблематику зазначають, що адміністративно-попереджувальні заходи щодо профілактики обігу наркотиків поділяються на заходи: загальної дії; індивідуальної дії. Основна суть адміністративно-правових заходів загальної дії полягає у здійсненні працівниками поліції різноманітного комплексу заходів щодо загальної маси населення та полягає у мобілізації всіх членів суспільства для боротьби з такими явищами об'єктивної дійсності, які за певних умов створюють можливість переходу окремих індивідів на антигромадські позиції. Адміністративно-правові заходи індивідуальної дії полягають у проведенні працівниками поліції різноманітних заходів індивідуального характеру у сфері профілактики незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. До таких заходів відноситься індивідуальна профілактична робота працівників поліції з особами, які можуть вчинити адміністративні правопорушення на ґрунті наркоманії. Як правило, вони проводять профілактичні бесіди з особами, які допускають немедичне вживання наркотичних засобів та психотропних речовин на ранній стадії, в яких це ще не переросло в хворобу.

Аналізуючи думки науковців з даної проблематики, хочемо зазначити, що на думку одних авторів підрозділи Національної поліції мають достатньо інструментів щодо профілактики вживання наркотиків серед неповнолітніх, на думку інших науковців – їх недостатньо, окрім цього, в законодавстві існують прогалини в сфері адміністра-

тивно-правових заходів щодо протидії обігу наркотиків серед неповнолітніх.

Наприклад, відсутнє чітке визначення повноважень щодо профілактичних заходів в сфері обігу наркотиків серед неповнолітніх безпосередньо підрозділами ювенальної превенції, здійснення адміністративного нагляду за дітьми, які вживали наркотичні речовини чи притягалися до відповідальності. Опосередковано дані повноваження зазначені в п. 1 розділу II, а саме: ... «профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення», а також «ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;». Проте чітко визначенні завдання змогли б забезпечити розширити та поглибити інструменти щодо протидії обігу наркотиків та наркоманії серед неповнолітніх.

Так, Максимова О. В. у своєму дослідженні зазначає, що значний спектр роботи з протидії наркоманії проводять дільничні офіцери поліції. Згідно з наказами МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» та «Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі», визначено порядок і завдання здійснення профілактичних заходів спостереження та контролю за поведін-

кою осіб, звільнених із місць позбавлення волі, які були засуджені за вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним наркообігом, що покладені на зазначені підрозділи Національної поліції. Порядок організації здійснення адміністративного нагляду за такими особами визначено в Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», у якому зазначено, що адміністративний нагляд встановлюють лише щодо повнолітніх осіб. Закон не передбачає здійснення адміністративного нагляду за неповнолітніми, які систематично вживають наркотики. На нашу думку, професійний нагляд є необхідним для такої категорії дітей. Доцільно було б покласти функцію нагляду за неповнолітніми, які систематично вживають і розповсюджують наркотичні засоби або їх аналоги на підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України [12].

Отже, можемо зробити висновки, що адміністративно-правовими аспектами профілактики правопорушень, що вчиняються неповнолітніми у сфері незаконного обігу наркотичних речовин є заходи індивідуальної та загальної профілактики, здійснення комплексних заходів спеціально уповноваженими підрозділами поліції з неповнолітніми, що схильні вчиняти адміністративні правопорушення внаслідок наркоманії. Також важливим аспектом профілактики наркоманії серед неповнолітніх є внесення змін до чинного законодавства, наприклад до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції в Україні станом на 01.10.2022. (n.d.). Статистика з ВІЛ/сніду. Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilnsnid/statistika-z-vilnsnidu>
2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Dembo, R. et al. Impact of implementation interventions to improve substance use service delivery on recidivism among justice-involved youth. *Health Justice* 11, 12 (2023). <https://doi.org/10.1186/s40352-023-00210-3>
4. Hogan, Sean R. (2004) «Review of Handbook of Drug Abuse Prevention: Theory Science and Practice. Zili Sloboda & William J. Bukowski (Eds). Reviewed by Sean R. Hogan». *The Journal of Sociology & Social Welfare*: Vol. 31: Iss. 2, Article 14. URL: <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol31/iss2/14>.
5. D. Hallfors, D. Godette, Will the 'Principles of Effectiveness' improve prevention practice? Early findings from a diffusion study, *Health Education Research*, Volume 17, Issue 4, August 2002, Pages 461–470. <https://doi.org/10.1093/her/17.4.461>
6. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2022 рік (за даними 2021 року). URL: <https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/zvit-shhodo-narkotychnoyi-ta-alkogolnoyi-sytuaciyi-v-ukrayini-2022.pdf>
7. Галюк А. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії наркоманії на регіональному рівні. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 173 с.
8. Пісоцька К. О. Поняття методу в діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. *Актуальні проблеми ювенальної деліктології : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 5 листоп. 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 165–168.
9. Opatsky R. M. Identifying priorities in the formulation and implementation of a national doctrine of juvenile policy in Ukraine. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1 (110). С. 143–147.
10. Адміністративно-правова протидія Національною поліцією незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: монограф. / Стрільців О. М., Бараш Є. Ю., Шевчук Г. В., Тараніч Є. А. Київ. НАВС, 2018. 133 с.
11. Leheza, Y., Karina Pisotska, Oleksandr Dubenko, Oleksandr Dakhno, & Artur Sotskyi. (2023). The Essence of the Principles of Ukrainian Law in Modern Jurisprudence. *Revista Jurídica Portucalense*, 342–363. DOI: 389 [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(32\)2022.ic-15](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(32)2022.ic-15)
12. Максименко О. В. Аспекти вдосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України з протидії наркоманії. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116) С. 103–107. doi: <https://doi.org/10.33270/01201163.103>